

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2023/05/hunyadi-buzas-eva-homane-mora-eva-vissza-az-arpad-korba-projekt-a-6-osztalyban-14-01-11/>

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva *Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban¹*

Hatodik közös projektünket zártuk a 2020/2021-es tanév szeptemberében.² Ezt megelőző munkáinkról, ill. a projektműszerről általában már írtunk korábbi cikkünkben.³ A távoktatás nehéz hónapjai után mindenképpen élményekkel akartuk kezdeni az új tanévet. Erre remek alkalmat kínált a 6. osztály tananyagfelosztása, amelyet – némi csoportosítás, átrendezés után – szinkronba tudtunk hozni.

Céljaink:

- Alkotótársként mindenkor célunk: nemcsak ismereteket nyújtunk, hanem az élményeket, érzelmi-lelki lenyomatokat is fontosnak tartjuk.
- A történelemórákon meglátatjuk a tényeket, adatokat, eseményeket, ok-okozati összefüggéseket, a művészeti tárgyak segítenek azt megmutatni, hogyan gondolkodtak, hogyan éreztek egy-egy kor emberei.
- A kutató- és a kreatív alkotómunka során lehetőséget biztosítunk egy tapasztalati szintű elmélyülésre az Árpád-korban, szokásokban, életérzésben.
- Igyekszünk a komplexitás élményét nyújtani a gyerekeknek: a történelem kronologikus nyomvonalán haladva, kiegészítve a többi tantárgy, műveltségi terület nyújtotta ismeretekkel, érzésekkel.
- Megvizsgáljuk, összehasonlítjuk a távoli középkor és a ma emberének gondolkodását, megkeressük az esetleges kapcsolódási pontokat.

A projekt tartalma

Természetesen a fő irányvonalat szaktárgyaink jelölték ki: a történelmi anyagrészhez remekül igazodtak az irodalomórákon olvasott mondák; mindehhez pedig „bekapcsoltuk” a többi tantárgyat is az alábbiak szerint:

Történelem

1. Szent István uralkodása – az államalapítás
2. Trónviszályok, pogánylázadás (A buvár Kund)
3. Szent Lászlóuralkodása
4. Könyves Kálmán uralkodása
5. IV. Béla - Julianus barát útja
6. A tatárjárás és következményei
7. Árpád-kori emlékeink
8. Árpád-házi szentek

Magyar irodalom

1. Lehel kürtje
2. Zotmund vitéz (monda, rajzfilm-adaptáció)
3. Vörösmarty: A buvár Kund
4. Szent István Intelmei Imre herceghez
5. Árpád-házi szentjeink legendái (László, Erzsébet, Margit)
6. Julianus fiktív naplója

Magyar nyelvtan

1. Szórványemlékünk: a tihanyi apátság alapítólevele
2. A legendák, balladák nyelvezete
3. Nonverbális kommunikáció: társadalmi hovatartozás megjelenítése a középkori viseletekben
4. Attribútumok
5. Egy történet képekbe sűrítése

Etika

1. Szentek: a középkor "sztárjai"
2. A legendák üzenetei a ma emberének
3. Az Intelmek korszerűsége

Ének-zene

1. Gregorián ének
2. Magyar szentek himnusza
3. István, a király

Technika

1. A Szent Korona elkészítése
2. A bélapátfalvi apátság makettje
3. Háztartástan: Az Árpád-kori konyha

Rajz

1. Árpád-kori templomaink
2. Képregény

Informatika

1. ppt-k
2. Minecraft

Matematika

1. Régi mértékegységek
2. Mértékegység-átváltások
3. Arányosság

Természetismeret

1. Az Árpád-korban Magyarországon honos zöldségfélék
2. Fűben-fában orvosság
3. Szent László füve

Osztályfőnöki

1. Eger - helytörténet
2. Viselkedéskultúra - Hogyan közlekedjünk a városban? Hogyan viselkedjünk nyilvános helyen (parkban)?

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Saját szaktárgyainkban némi átcsoportosítást végeztünk, így összehangoltuk az anyagrészeket a projekt céljainak megfelelően.

Történelem:

Az ötödikes történelemlévkönyv⁴ utolsó fejezete foglalkozik a magyarok vándorlásával, a honfoglalással és néhány Árpád-házi királyunk tevékenységével. Az ismeretek elsajátítása két részletben valósult meg: a vándorlást és a honfoglalást ötödik osztályban a tantermen kívüli digitális oktatás keretében gamifikált (játékosított) módon, az Árpád-házi uralkodók történetét pedig hatodikban, már iskolai-tanórai keretek között dolgoztuk fel a tanulókkal.

A témafeldolgozás során elsősorban a történelemlévkönyvre hagyatkoztunk. A tények, adatok, események leírása mellett olvastunk koronázási jelvényeinkről is, különös tekintettel a Szent Koronára (hiszen feladatként kapták a koronamakett-készítést): tanulmányoztuk a részeit, az ábrázolt személyeket, megbeszéltük ezek jelentőségét. Megnéztünk néhányat a Magyar Nemzeti Múzeum témánkhoz kapcsolódó videóit közül.

Annak érdekében, hogy még közelebb hozzam a tanulókhöz ezt a korszakot, az órákon „bevettem” Lőrinc László: 25 szelfi az Árpád-korból című könyvét is.⁵

A muhi csata emlékművét, valamint a bélapátfalvi apátsági templomot is többen látták már, mindkettő a közelünkben található.

Magyar irodalom:

A mondák témakört a történelem aktuális anyagrészeihez igazítottuk, így későbbre időzítettük a tankönyv kínálatát, és Árpád-kori mondákkal, ill. azok feldolgozásaival ismerkedtünk. Korábban ismerték már Lehel kürtjének történetét, újraolvastuk, majd megnéztük a Jankovics Marcell-féle feldolgozást. Zotmund mondája után szintén a rajzfilm-adaptáció következett, majd Vörösmarty Buvár Kundja. A tananyag egyáltalán nem foglalkozik az Árpád-házi szentek legendáival, pedig lépten-nyomon találkozhatnak a gyerekek az ő ábrázolásaikkal. Így megtanultuk az attribútum fogalmát, majd megismertük az öt legjelentősebbet közülük: Szent István, Imre, László, Erzsébet és Margit alakját, valamint a legenda fogalmát.

Magyar nyelvtan:

A nyelvemlék, szórványemlék fogalmának magyarázata után – ami egyébként 8. osztályos anyag lenne – a tihanyi apátság alapítólevelének híres szavait megfigyelve betekintést nyerhettek a nyelvfejlődésre: hogyan váltak hosszú évszázadok alatt például a névutók raggá, hogyan váltak nyíltabbá a magánhangzók.

Az ábrán említett további témákat a választható feladatok megvalósítása során, a gyakorlatban bontottuk ki.

Ének-zene:

A középkor emblematikus vokális műfajával, a gregorián énekkel már 5. osztályban megismerkedtek a gyerekek, ezt felelevenítettük. Szorosan kapcsolódva a feldolgozott legendákhoz, megtanultuk a Magyar szentek himnuszát (egyházi népének), ez foglalja össze legtömörebben azokat a tulajdonságokat, amelyeket az utókor megőrzött. Megtekintettük az

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

István, a király című rockoperát, meg is tanultunk belőle egy részletet énekelni, ezt a projektzárón egy zongorista fiú kísérte.

Etika:

Izgalmas volt ismerkedni az Intelmek néhány részletével, s megvitatni: vajon lehet-e korszerű ma is a tanítása, üzenhet-e a ma emberének? A szentek legendáiból leginkább László bátorságát, közösségformáló erejét és a nőalakok irgalmasságát találták napjainkban is példamutatónak.

Osztályfőnöki:

Az osztályfőnöki órákon a helytörténetre helyeztük a hangsúlyt (Eger és Szent István kapcsolata), illetve gyakoroltuk, hogy hogyan közlekedjünk, viselkedjünk nyilvános helyen, miközben ellátogattunk a közeli Érsekkertbe, ahol az Árpád-házi szentek életének egy-egy mozzanatát elevenítettük fel és örökítettük meg (ld. 2. feladat).

A szerződés

Az általános iskolás korosztálynál fontosnak tartjuk, hogy egy-egy projektet szerződéskötéssel kezdünk. Nyomatékot, hangsúlyt kap a munka indítása; s miután tanár és diák aláírta, kikerül az osztály falára. Így rá-rápillantva ébren tartja a felelősségérzetet is...

A szerződés szövege mindig archaizált, az adott korhoz illően, a képek pedig motiválnak, a témára fókuszálást segítik.

Mi, a 6. d osztály tanulói arra szerződünk, hogy tanulmányaink útján és képzeletünk szárnyán elrepülünk Árpád véreinek dicső korszakába, megismerjük eleink történeteit, épülünk példás tetteikből, majd visszatérve tudásunkról szívesen és színesen adunk számot.

Kelt az Úrnak kettőezer és huszadik esztendejében, Szent Mihály havának hetedik napján.

A feladatok

Érdekes, motiváló, munkaigényes, utánagondolást és kreativitást igénylő feladatokat kínáltunk a gyerekeknek, melyek közül érdeklődésüknek megfelelőt választhattak.

Célirányos feladatmeghatározásra törekedtünk, a több szintű kooperáció (diák – diák; páros- és csoportmunka; tanár – diák: konzultációk; tanár – szülők: külső segítségnyújtás (kellékek gyűjtése); tanár – tanár: tantárgyköziség), és a segítő, támogató, de a tanulói önállóságot biztosító pedagógusi jelenlét megvalósulásával.

A vállalásokat egyénileg, párosával vagy kiscsoportokban teljesítették.

A feladatok között alkotó jellegű és bemutató-elemző jellegű feladatok egyaránt szerepeltek.

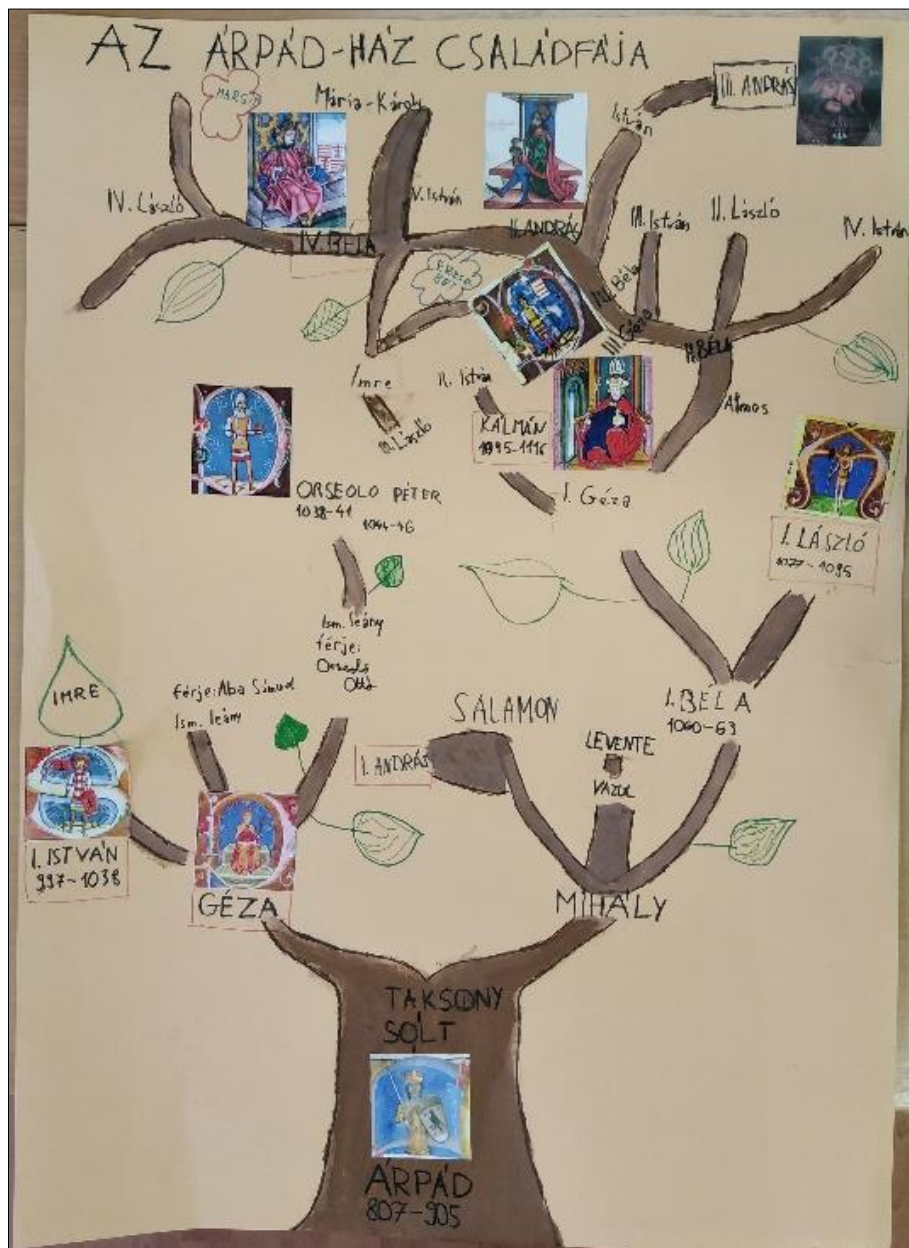
A feladatok:

1. Kutasd fel Egerben a Szent István-ábrázolásokat; mutasd be lehetőleg saját fotókkal készített ppt-ben! Bemutatódat azzal kezd, hogyan kapcsolódik Eger története Szent Istvánhoz!
2. Legnagyobb Árpád-házi szentjeink közül csoportokban dolgozzátok fel Szent László, Szent Erzsébet és Szent Margit történetét saját jelmezes fotókba sűrítve, képaláírásokkal! (ppt)
3. Szent István fiának, Imre hercegnek írt Intelmeket. Fogalmazz te is hasonlót! Szedd pontokba, milyen tanácsokat adnál a jövő emberének, akár a saját dédunokádnak. Írd le díszesen, igényesen! (Nyomtathatod is, megfelelő betűtípussal.)
4. Készítsd el a Szent Korona másolatát tetszőleges anyagból és technikával! (Több korona is készülhet.)
5. Készítsd el a bélapátfalvi apátsági templom makettjét tetszőleges anyagból és technikával! Mellékelj hozzá néhány mondatos bemutatást is!
6. Rajzold meg az Árpád-házi királyok családfáját, ne felejtse el az évszámokat is feltüntetni!
7. Készíts képregényt a tatárjárásról (lehet kézi vagy digitális is), különös tekintettel a muhi csatára!
8. Fogalmazz legalább 5 bejegyzést Julianus barát képzeletbeli naplójából! Írd le díszesen, igényesen! (Nyomtathatod is, megfelelő betűtípussal.)
9. Készíts rejtvényfüzetet a témával kapcsolatban, legalább 5-féle rejtvényvel! Ügyelj arra, hogy csak tanult, ismert dolgokra kérdezz a rejtvényekben.
10. Másold le díszesen első magyar szórványemlékünket: a „*feheruuaru rea meneh hodu utu rea*” félmondatot a tihanyi apátság alapítóleveléből (1055)!

Az elkészült produktumok

Az Árpád-ház családfája, különös tekintettel azokra az uralkodókra, akikről részletesebben is tanultak. (Nehézséget okozott a faként való ábrázolás – a tankönyvi hagyományos, leegyszerűsített ábrától nehezen tudtak elszakadni a készítők.)

A gyerekek felkeresték és lefotózták az Egerben található Szent István-ábrázolásokat, ezeket ppt-n mutatták be.

Egri vár, Szent István-szobor

❖ Az egri várban található Szent István király-szobrot Marco Casagrande készítette a 19.sz. végén.

❖ 1900 augusztusában állították fel, István király megkoronázásának 900. évfordulójára

❖ Felmegettünk a Szent István rádió stúdiójába ahol egy ereklyét őriznek, Szent István csontjának egy picit darabját.

❖ Az érsek adományozta a Szent István Rádió fennállásának 10. évfordulójára

❖ Az ereklyét minden évben augusztus 20-án, Szent István napján visszaviszik a bazilika oltárára a szent mise idejére

Érseki palota

Méltóságos testtartásban ábrázolja az első magyar királyt. Fején korona, vállán palást, bal kezében egyik keresztény jelképeinket, a kettős keresztet tartja, míg jobb kezével az egyházmegye alapítólevelét emeli maga elé.

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Egy tanuló Szent István Intelmeinek mintájára saját intelmeit fogalmazta meg jövőbeli családjának – 5 pontban. Ő egyedül szeret dolgozni; minden osztályban akad ilyen is, ezt elfogadjuk, és tiszteletben tartjuk. Olvasottságát, érett gondolkodását tükrözi ez a munkája is.

1. Legfontosabb feladatokat: bolygónk szeretete és védelme.

Ha elveszik bolygónk, ti is elvesztek vele együtt. Fontos, hogy mindent megtegyetek annak érdekében, hogy Földünk minél tovább élhető legyen! Folytassátok, amit mi elkezdtünk a múltban! Takarékoskodjatok a meglévő készletekkel és próbáljatok minél több új lehetőséget kiaknázni! Ne szennyezzétek tovább a környezetet, hanem próbáljatok meg minél többet újrahasznosítani. Gyűjtsétek tovább szelektíven a szemetet! Ültessetek sok-sok fát, hogy több levegőhöz juthassatok! Ne feledjétek, a Föld a mi otthonunk!

2. A második legfontosabb feladat: a világbéke.

Ha már tettetek a Földetekért, akkor fontos a rajta élők sorsáról is gondoskodni, hiszen általában népesül be ez a bolygó. Nem szabad, hogy bármi is egymás ellen fordítson népeket, mert a tudomány jelenlegi állása szerint is végzetes lehet. Már nem az egyszerűbb fegyverek döntenék el emberek sorsait, hanem pl. egy atomháború, aminek következményeként akár ki is halhatna az emberi faj. Ezért hát legyen célotok megőrizni a békét, a békés egymás mellettélést!

3. A harmadik legfontosabb feladat: a szeretet, a tisztelet, a türelem és a megértés.

A világbéke csak úgy érhető el, ha az emberek tisztelik és szeretik egymást. Ehhez rengeteg türelemre és megértésre van szükség. Ezt minden nap gyakorolnotok kell a saját családokon túl az idegenekkel szemben is! Ne feledjétek, hogy csak ez viheti előre az emberiséget, hiszen láthattuk és láthattátok a múltban elkövetett hibáinkat, melyek oka a harag, a türelmetlenség és a meg nem értettség illetve félreértettség volt! Tanuljatok hát a mi hibáinkból és ne kövessétek őket!

4. A következő feladat a sorban: az egészség megóvása

Ha törődtek embertársaitokkal, nem feledkeztek meg önmagatokról sem! Létünk alapja egészségünk, mely nélkül nem lehet teljes életünk. Fontos, hogy gondoskodjatok testi és lelki egészségetekről! Mozogjatok minden nap, ha tehetitek a szabadban! Táplálkozzatok változatosan és kellő mennyiségben! Ne feledjétek a pihenést sem, hiszen a testnek arra is szüksége van!

5. Utolsó feladat: a faji megkülönböztetés eltörlése

Minden ember egyenlőnek született, a múltban azonban mégis történtek megkülönböztetések. Nem szabad, hogy különbséget tegyetek embertársaitok között, legyen az bőrszín vagy vallás. Senki sem választhatja meg, hogy milyen bőrszínnel születik, de joga van, hogy elfogadják olyannak, amilyen. A vallása miatt sem érhet senkit hátrányos megkülönböztetés, hiszen eldöntheti, hogy hívó vagy nem, illetve milyen vallást követ! A múlt borzalmaiból tanuljatok és ne kövessetek el hasonló hibákat!

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

A bélapátfalvi apátsági templom makettje - cipősdobozokból...

...és az élethű berendezése a csipketerítős oltárral és a padsorokkal:

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Egy csoport a tihanyi apátságban vezetett körbe a Minecraft segítségével, kívül...

... és belül:

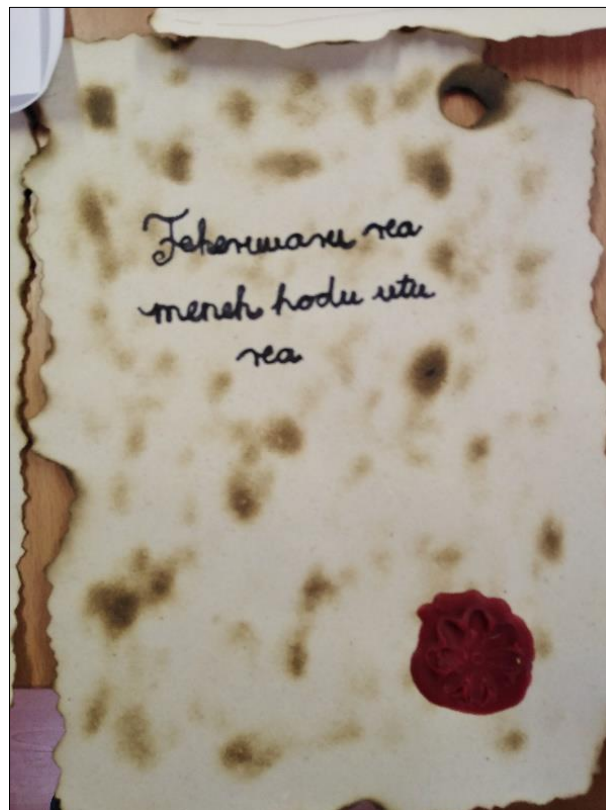

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Még az alapítólevelet is megjelenítették, amelyben első magyar nyelvű szórványemlékünk olvasható:

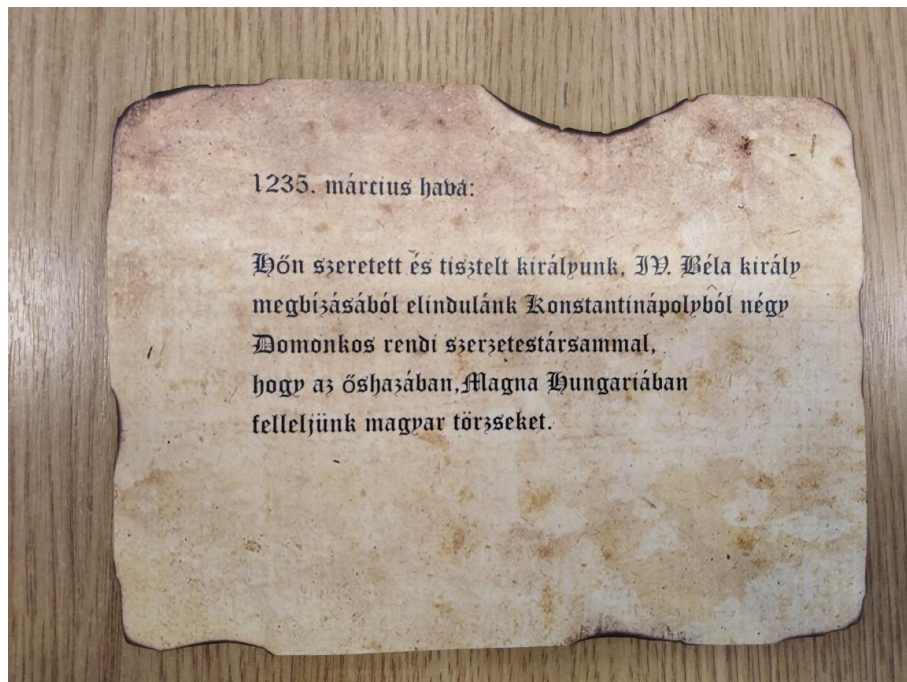
Itt pedig a híres félfondata díszes „másolata”:

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Julianus barát képzeletbeli naplójából is olvashattunk részleteket. A már említett tanuló saját kutatómunkája alapján írta szövegeket, ismét bámulatos nyelvi készségeiről téve tanúságot:

1235. június hava:

Gerhardus testvéremmel 37 napi bándorlásunk után a muzulmán
Flordvínok földjére érkezünk, ahol sajnos Gerhardus testvérem
a mi Urunkhoz költözvén, egyedül hagyta engem.
Tovább folytatván egyedül utamat, találkozék a Volga és a
Káma folyó összefolyásánál egy magyar asszonnnyal,
akinek értvén beszédét, nagy boldogság önté el szívemet.
Az asszonnny elbeszélé nekem, hogy hol lehetek fel további magyarokat.
Örömmel áthatva folytatám utamat.

1237. január hava:

Nagy megtiszteltetésben valem részem,
miként találkoztam IX. Gergely pápánkkal, tájékoztatam
Öszentségét az utunk céljáról és eddigi eredményeinkről.

1237. december hava:

Rossz hírekkel kell szolgálnom hön szeretett királynomnak egy
szörnyű beszedelem közeledtéről. A tatárok országunkat akarván
elbenni tőlünk, egész nap arról tanácskoznak, miként győzhetnék
le keresztény országunkat. Alesszebbre nyilaznak, mint más népek.
Az első összecsapásuk valóságos nyilzapor. Minden elfoglalt ország
királyját megöleék. Nem várat ostromolnak, hanem a földet pusztitván
el, azok népeit hajtják csatába, saját várak ostromára.
Egy levelet bívék jó királynomnak, amit Batu kán, atatárok vezére írt
Öfelségének és a szuzdali fejedelem fogván el, adá át nekem.

Gyönyörű Szent Korona-másolatok születtek:

Az egyik legszebb – az egész makett, a képek is (!) kézi festéssel készültek:

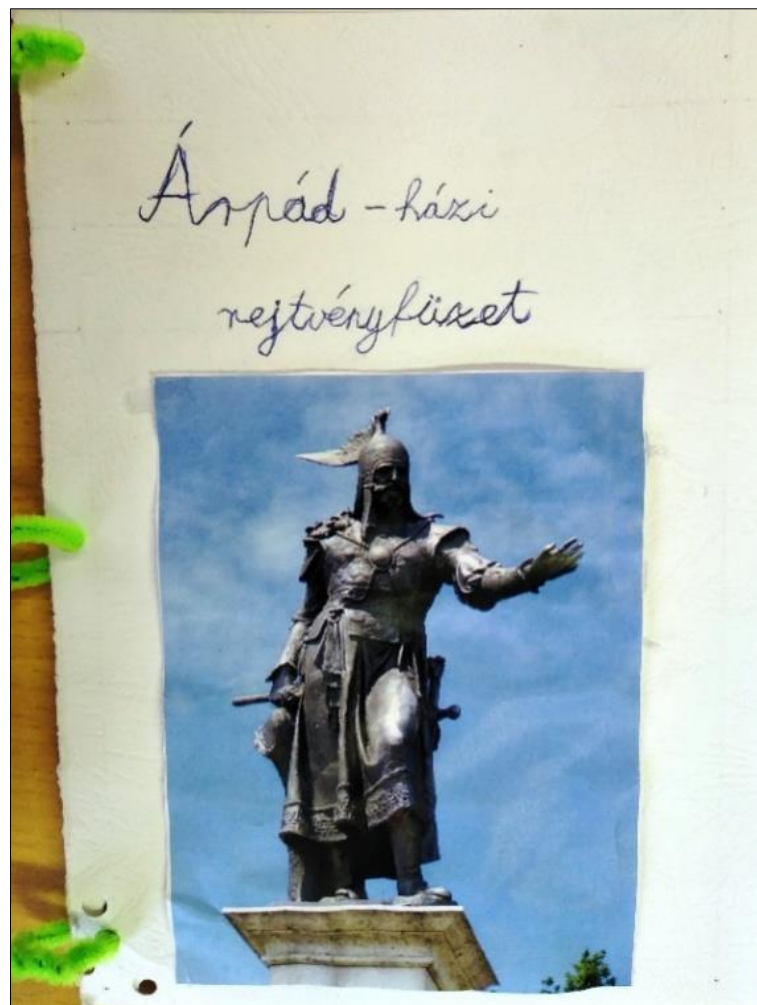

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Egy képregény a tatárjárásról – eredeti középkori ábrázolások alapján:

Rejtvényfüzet, Árpád-kori feladványokkal:

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

Három Árpád-házi szent legendájáról is készült egy-egy ppt, a szereplők a gyerekek voltak, jelmezekbe öltözve. A fotók az egész osztály közreműködésével készültek, igen jó hangulatban. Aki nem szerepelt, az öltöztetésben, kellékek előkészítésében segített. A ppt-k elkészítése mind gyerekmunka volt.

Íme néhány kép ízelítőül:

1. Szent László legendájából:

Amikor a pestis, a döghalál pusztítani kezdett, az egész nép László királyhoz futott, mindenki tőle várt segítséget.

Isten egy angyalt küldött álmában a királyhoz, és azt mondta neki:
– Vedd ijadat, és minden célzás nélkül bocsásd el nyílvesződet. A vessző megmutatja, mit kell tenned.

A genciána, a keresztesfű kenőcse mentette meg a népet a döghaláltól, s ezt azóta is Szent László fűvének nevezi a nép.

2. *Szent Erzsébet legendájából:*

IV. Béla királyunk húga Németföldre ment férjhez. Korán megözvegyült három gyermekével.

... szegényeket
és árvákat
segített,
gyámolított.

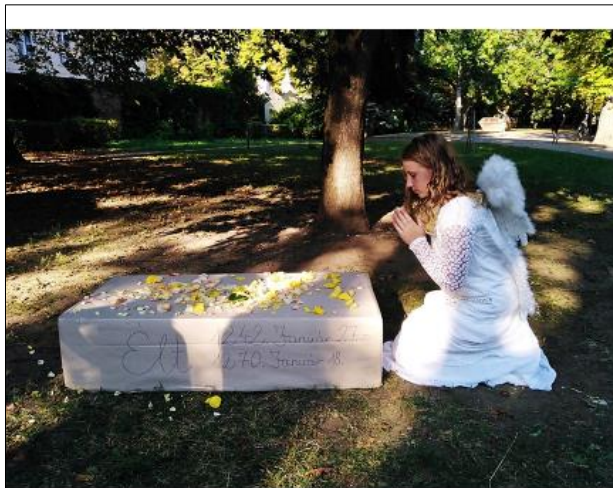
3. *Szent Margit legendájából:*

Mindig a
legpiszkosabb,
legnehezebb
munkákra
vállalkozott: vizet
hordott...

... követ súrolt.

Gyenge szervezete nem bírta sokáig a lemondást és az önként vállalt nehézségeket: 28 évesen meghalt. A legenda szerint teste holtában is rózsairatot árasztott, koporsójánál betegek gyógyultak meg.

Egy ppt bemutatta a kor étkezési szokásait is, egyéni kutatómunka alapján. Egy részlet ebből:

Alapanyagok, fűszerek

Alapanyagok:

- gabonák (búza, árpa, köles)
- hús (marha, ló, juh, vadak, kacsa, liba)
- halak
- zöldségek (hagymafélék, gombák, répafélék, salátafélék, torma, borsó)
- tejtermékek (pl. maguk készítettek túrót, sajtot már a honfoglalás előtt, de ismerték a vaját is)
- gyümölcsök (alma, körte, szőlő, bogyósok - szeder, szamóca)

A projektzárón az elkészült feladatokat a családfa diktálta időrendben mutatták be. A végén az említett közös éneklés csendült fel: egy részlet az István, a király című rockoperából, zongorán az egyik tanuló kísérté az osztályt.

Összegzés

Ez a projekt is megerősített minket abban, hogy érdemes egy-egy tananyagot ilyen módon, több tantárgy összehangolásával feldolgozni. Nemcsak a gyerekek élvezték a feladatokat, hanem lelkesedésük átragadt a szülőkre is: egy-egy projekt zárását követően mindig visszajelzést kérünk, ahol név nélkül elmondhatják/leírhatják véleményüket. Az egyértelműen pozitív értékelések jólesően igazolták, hogy jó úton járunk, folytatni kell az efféle munkát.

Tanulmányokat is megfogalmazunk a magunk számára. Ezúttal is – mint korábban többször – a konzultáció volt az, ami szokatlan még a gyerekeknek. Így fordulhat elő, hogy a velünk való

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Vissza az Árpád-korba! – projekt a 6. osztályban

egyeztetés hiánya miatt olykor be-becsúszik néhány tartalmi és formai hiba a beadott munkákba.

JEGYZETEK

¹ Megjelent még: Újkor.hu: <https://ujkor.hu/content/vissza-az-arpad-korba-projekt-a-6-efolyamra> (Letöltés: 2023. ápr. 1.)

² Arany János- és Szent László, Egri csillagok; Reformkor és szabadságharc; Diktatúrák és Leonardo da Vinci, a polihisztor projektek.

³ Vö. HUNYADI-BUZÁS ÉVA – HOMÁNÉ MÓRA ÉVA (2020): Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba.

Történelemtanítás, (LV.) Új folyam XI. évf. 3-4. sz.

<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/hunyadi-buzas-eva-homane-mora-eva-retro-tura-a-rakosi-es-a-kadar-korszakba-11-03-15/> (Letöltés: 2023. ápr. 1.)

⁴ Történelem 5. Újgenerációs tankönyv. OFI, Budapest

⁵ Második kiadás. Kolibri, Budapest, 2019.